

mahdollisuus. Julkisuuden aiheuttama ahdistus on luonteeltaan positiivinen ja ohjaa ihmisen valitsemaan itsensä uudelleen, elämään itse elämänsä, vaikka suuri toinen jääkin väistämättä elämänpääpiiriin. Mutta tämä varsinaisuuden välähdys jää vielä niukaksi lohduksi julkisuuden vastavoimana.

Reijo Kupiainen

Perustutkimusta radioyleisöstä

ALASUUTARI, Pertti. Radio suomalaisen arkielämässä. Tutkimusraportti 3/1993, Tutkimus- ja kehitysosasto, Yleisradio, Helsinki.

Tamperelainen sosiologi Pertti Alasuutari on Yleisradion julkaisemassa radiotutkimuksessaan pannut laadullisen (kvalitatiivisen) sosiologian palvelemaan radion yleisötutkimuksen uudistamista. Hän on ollut mukana Yleisradion tutkimus- ja kehitysosaston kokoamassa tutkijaryhmässä, jossa on selvitetään radion roolia suomalaisten arkielämässä. Alasuutarin tutkimusraportin nimestä voisi päätellä, että hänen esittämiään ajatuksia voisi lukea paitsi hänen henkilökohtaisena tutkijapuheenvuoronaan myös koko tutkijaryhmän ohjelmanjulistuksena.

Television mittaritutkimusten nopea käyttöönotto on ollut omiaan luomaan paineita radion kuuntelijatutkimusten uudistamiseen. Suomen kaltaisen nopean radiojärjestelmän muutoksen kokeneis- sa maissa yleisötutkimuksen muutostarve perustuu myös yleisön ja ohjelmatarjonnan rakenteiden muutokseen (yleisötutkimuksen murroksesta eri yleisra-

diójärjestelmissä on kirjoittanut len Ang kirjassaan *Desperately seeking the audience*, Routledge: London and New York, 1991). Rakenteellisen mullistuksen keskellä laadullinen yleisötutkimus on ottanut haasteeksi itse radionkuuntelun problematisoinnin. Mitä oikeastaan teemme, kun kuuntelemme radiota? Mitä merkityksiä radionkuuntelu ihmisen arkielämässä saa?

Televiisiotutkimuksessa laadullinen yleisötutkimus on merkinnyt tutkimuksen näkökulman siirtymistä yksilöiden katsojakäyttäytymisestä television katselutilanteiden analyysiin. Juuri tämänkaltaisen metodologisen individualismin kritiikki on myös Pertti Alasuutarin radioreportin lähtökohtana. Hän on koonnut tutkimuksensa perusaineistoksi 48 henkilöhaastattelua, joiden keskeisenä tavoitteena oli kartoittaa yksityiskohtaisesti erilaisia radion kuuntelutilanteita. Tätä lähtökohtaa seuraten hän ottaa aineistonsa analyysissa "havaintoyksiköksi" kuuntelutilanteen (s. 12) eikä haastattelemiaan henkilöitä yksilöinä.

Kuuntelutilanteiden kartoittamiseksi haastateltavilta kysyttiin mm. seuraavia kysymyksiä: Mihin aikaan ja missä he kuuntelivat radiota, mitä muuta he tekivät samalla, olko muita paikalla, puhuttiinko joukossa siitä mitä radiosta kuului, häiritseekö muu toiminta keskittymistä kuunteluun, minkätyyppistä ohjelmaa kuunneltiin, mistä radiossa puhuttiin tai mitä levyjä soitettiin sekä mitä asemaa he kuuntelivat? (s. 10)

Haastatteluista valikoiduin katkelmin Alasuutari tarjoaa raportissaan esimerkejä erilaisista kuuntelutilanteista. Jotkut haastateltavat pystyivät identifioimaan jopa parikymmentä erilaista kuuntelutilannetta, toisilla kuuntelutilanteita saattoi olla vain yksi. Kuuntelutilanteiden perustyypeiksi Alasuutari luokittelee seuraavat: radion kuuntelu aamulla kotona, autossa, illalla kotona, julkisessa tilassa, päivällä kotona, työpaikalla ja vapaa-aikana.

Alasuutari jakaa aineistonsa analyysin metodologisesti kahteen osaan: fakta- ja

interaktionäkökulmiin (s. 45). Edellinen näkökulmista viittaa kuuntelutilanteiden kuvaamisen problematiikkaan haastateltuaineistossa, jälkimmäinen radionkuuntelulle annettuihin sosiaalsiin ja kulttuurisiin merkityksiin. Faktanäkökulman eli kuuntelutilanteiden kuvaamisen toteuttamisessa Alasuutari on yllättäen valinnut keinokseen aineiston tilastollisen analyysin. Tässä hänen tavoitteenaan onkin osoittaa, että myös laadullisia aineistoja voidaan kuvata tilastollisesti; laadullisillakin aineistoilla on oma kvantiteettinsa. Tällöin on kuitenkin korostettava, että hypoteesien testaus voi tapahtua vain kyseisen tutkimusaineiston sisällä eikä yleistyksiä aineistosta kokonaispopulaatioihin voida tehdä. Tosin — ja juuri niin Alasuutari tekee — suuntaa-antaviin yleistyksiin voidaan pyrkiä vertailuaineistoja hyödyntämällä.

Interaktionäkökulmaa soveltaessaan Alasuutari pohtii radion sosiaalista käyttöä seuraten James Lullin televiisiotutkimuksessa viitoittamaa tietä. Radio virittelee mielialoihin, toimii seuralaisena tai äänimuurina, signaalina mutta myös aistien jatkeena. Radion kulttuurisista merkityksistä Alasuutari pitäytyy pohtimaan musiikkimaun ja identiteettien yhteyksiä. Tässä tarkastelussa metodologisena virikkeenä on ollut keskusteluanalyysi, mikä ohjaa hänet pohtimaan haastateltaviensa naurun ja naurahdusten merkityksiä. Alasuutarin keskeinen johtopäätös radion identiteettifunktiosta on, että radio on vallitsevasti neutraali ja huomaamaton väline. Paul Willisin ajatuksia soveltaen hän toteaa, että radio ei kuulu kuuntelijoiden elämänmuodon kulttuuriin kenties eikä siksi rakennu osaksi heidän identiteettiään. Musiikkiradion kehitys on kuitenkin tässä suhteessa muuttamassa tilannetta.

Kokonaisuutena Alasuutarin tutkimusraportista voi todeta, että se on ennen muuta metodologinen tilannekatsaus. Juuri em. metodiset ratkaisut, tilastollisen analyysin soveltaminen laadulliseen aineistoon, naurun funktioiden käsittely keskusteluanalyysin pohjalta, antavat sil-

le vahvan metodologisen painotuksen. Itse kuuntelutilanteiden eri puolien analyysi jää raportissa vähäiseksi, samoin radion kulttuuristen merkitysten pohdinta. Siksi myös raportin lopun viestintä- ja ohjelmapoliittiset johtopäätökset vaikuttavat ennenaikaisilta eikä niille rakennu aineistosta tukevaa perustelua.

Mutta metodologisena avauksena Alasuutarin raportti on puhutteleva ja omat lähtökohtansa hallitsevan sosiologin tarkkaa työtä. Toivottavasti aineiston empiriinen rikkaus nousee pääosaan tutkimuksen myöhemmissä julkaisuissa. Radion kuuntelijatutkimusten kehittämisessä Alasuutarin tutkimustapa edustaa uudistamiselle välttämätöntä perustutkimusta.

Taisto Hujanen

mista Pohjois-Irlandiin, AIDS-kampanjoista Neuvostoliiton joukkoviestinnän muutoksiin ja Band Aid -keräyksestä CBS:n varhaisen uutislähetysten lähilukuun. Aiheiden pirstaleisuus ja opuksen koko uhkaavat paikoin hukuttaa alleen ryhmän viime aikojen kiinnostavimmat kehittelyt.

Siinä missä Bad News -projekti keskittyi lähes pelkästään arvioimaan tekstejä, glasgowlaisten tuoreemmat projektit ulottavat tutkimuksen niin sanomien tuotantoon kuin niiden vastaanottoonkin. Artikkelit onkin jaettu kolmeen osaan perinteisen siirtomallin mukaan: tuotanto, sanoma ja vastaanotto. Kolmijakoa kehystävät John Eldridgen varsin yleisellä tasolla liikkuvat johdanto ja yhteenveto.

Kirjan kiinnostavinta antia ovat osat tuotannosta ja vastaanotosta. Molemmilla aloilla glasgowlaiset näyttävät pyrkivän haastamaan vallitsevia käsityksiä.

Lähteiden vallan rajat

Etenkin uutistutkimuksessa on viimeistään 1970-luvun lopulta ajatehtu niin, että journalismissa valtaa käyttävät ennen muuta tietolähteet. Toimitusten on nähty virittäytyneen etenkin tiettyjen viranomaisten aaltopituudelle. Tähän yksioikoiseen kuvaan Glasgow'n ryhmän tuoreet projektit tuovat kiinnostavaa lisävalaistusta, joka ei ehkä ole kovin yllättävää, mutta on jäänyt melko lailla lapsipuolen asemaan valtavirran uutistutkimuksessa.

David Miller osoittaa omassa artikkelissaan yksityiskohtaisesti sen, millaisin keinoin esimerkiksi Pohjois-Irlandia koskevaa tiedotustoimintaa harjoittava Northern Ireland Information Service (NIIS) on pyrkinyt uutisointia kontrolloimaan. Journalistien pääsy lähteiden paikoille on tarkkaan hierarkisoitu: paikallisia journalisteja kohdellaan eri kriteerein kuin valtakunnallisia. länsimaiset reporterit ajavat jonossa muiden kansainvälisten ohi. Journalistien rankkaamisessa toistuu eri maiden merkitys brittien ulkopolitiikassa. Ranskalaisia ja saksalaisia

palvellaan alttiimmin kuin vaikkapa suomalaisia.

Eniten NIIS panostaa kuitenkin yhdysvaltalaisien toimittajien hyvän tahdon tavoittamiseen. NIIS on muistuttanut itseään Yhdysvaltain suuresta irlantilaisväestöstä ja uskoo, että suuren liittolaisen yleisen mielipiteen kautta poliittista painetta voidaan ylläpitää aina oman maan hallitsijoihin ja yleiseen mielipiteeseen asti. Intoa amerikkalaisten lobbaamiseen on lisännyt myös se, että IRA:n rahoitus- ja aseistuskanavien on epäilty olevan paljolti juuri amerikkalaisia. Ainakin Millerin haastattelemat tiedotusammattilaiset uskovat, että ahkera lounastaminen New Yorkin päätoimittajapiireissä on myös vaikuttanut Pohjois-Irlandista Yhdysvalloissa välittyneeseen kuvaan.

Millerin mukaan tutkijoiden kannattaa paneutua yksityiskohtaisesti tiettyjen valtaa käyttävien lähteiden strategioihin. Näin syntyy paljon yksityiskohtaisempi kuva paitsi eri lähteiden tiedotustoiminnan vahvuuksista, myös niiden heikkouksista. Ja Miller on nimenomaan näiden heikkouksien jäljillä: viime kädessä hänen tarkoituksensa on tutkimuksella osoittaa journalisteille, että lähteiden strategiat ovat täynnä mahdollisia murtoimia, joita voi ja pitää opetella käyttämään hyväksi.

Kevin Williamsin kanssa Miller on selvittänyt samaa lähestymistapaa tutkimuksessa HIV/AIDS-informaation välitymisestä joukkotiedotukseen. Lähdeorganisaation kykyä hallita uutisia rajoittavat heidän mukaansa monet tekijät. Saman informaatiota välittävät kilpailevat organisaatiot, asiantuntija-organisaatioiden sisäiset jännitteet ja kilpailu sekä tiedottajien epämääräinen status asiantuntijaorganisaation sisällä ovat esimerkkejä ristiriidoista, jotka ovat sisäänrakentuneita yleensä hyvin uskottavinakin esiintyvien lähdeorganisaatioiden rutii-neihin.

Niinpä vaihtoehtoisten lähteiden, pienempien organisaatioiden ja toimijoiden sanalla on tietyissä tilanteissa hyvinkin mahdollisuus päästä määrittämään uutii-

Menikö perille?

GLASGOW University Media Group (edited by John Eldridge), *Getting the Message. News, Truth and Power.* London and New York. Routledge.

Juuri Glasgow'n yliopiston mediatutkijoilta sopii odottaa kirjaa, jossa "totuus" kehuutetaan ainakin alaotsikkoon. Ryhmä muistetaan massiivisista ja uutiskritiikkeitään, jotka herättivät ilmestyessään varsin vilkasta kritiikkiä Britanniassa. Totinen sarja *Bad News* (1976), *More Bad News* (1980), *Really Bad News* (1982) ja *War and Peace News* (1985) tekivät tunnetuksi kirjoittajakollektiivin nimeltä Glasgow University Media Group.

Getting the Message on edeltäjiään hajanaisempi teos. Se on kokoelma artikkeleja, joiden aiheet vaihtelevat Vietna-